

Moveri, delectari, doceri aneb Užitek recepce (nejen) traktátu *De amore**

Během loňského roku vyšla publikace osvětlující pozici latinského středověkého traktátu Andrey Capellana *De amore* v korpusu děl reflektujících kulturní fenomén dvorské lásky. Traktát francouzského královského kaplana Ondřeje z druhé poloviny 12. století je jediným (alespoň zčásti) teoretickým svědectvím tohoto fenoménu, jinak hojně se vyskytujícího od počátku 12. století v žánrech trubadúrské lyriky a dvorského románu (s častými náměty artušovského cyklu).

Autorka publikace *Traktát De amore ve světle dvorské kultury* Lenka Svobodová vycházela při zkoumání textu z hlediska estetického, které se začalo uplatňovat ve spojitosti s traktátem teprve poslední dvě desetiletí. Přehledně však shrnuje dosavadní badatelské přístupy k interpretaci díla z hlediska mediévistiky, literární a kulturní historie, sociologie, psychologie, lingvistiky, strukturalismu, feminismu a gender studies. Ve své práci reflektuje zejména odbornou zahraniční literaturu (britských, německých a amerických autorů) z posledních třiceti let, ale upozorňuje, že zájem vědecké obce o Capellanův traktát trvá již sto třicet let. L. Svobodová, absolventka Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v oborech latina a estetika, uplatnila ve své publikaci výsledky své dizertační práce *Estetické kategorie v traktátu De amore*, kterou obhájila roku 2009. V jejím spisu se prostupují poznatky ze všech oblastí, jimiž se odborně zabývá (zvířecí alegorie, exemplární literatura, dvorská kultura). Dílo strukturuje do pěti kapitol – Fenomén dvorské lásky, Traktát *De amore*, Estetické kategorie v traktátu *De amore*, Funkce narativních součástí textu, Ironie a humor v traktátu *De amore*.

První kapitola je věnována vymezení pojmu *amour courtois* a charakterizaci jeho hlavních znaků, které autorka považuje za značně problematické. Z nejvíce diskutovaných znaků poukazuje na otázku nenaplněné, platonické či naopak cizoložné povahy vztahu milenců a na otázku možnosti existence dvorské lásky mezi manželi. Různé pohledy demonstruje na tezích odborníků (zastánci cizoložné povahy vztahu např. Gaston Paris, C. S. Lewis, zastánci mimomanželské, nenaplněné lásky např. Denis de Rougemont, Johan Huizinga), otevírá i pohled na teorie celý fenomén popírající (D. W. Robertson, J. F. Benton) a další protichůdné názory. L. Svobodová se zabývá i různými koncepcemi, jež měly osvětlit původ a důvody vzniku dvorské lásky (mj. paralely ke spojitosti s kultem Panny Marie, ale i s kultem bohyně Kybelé, či s vlivy arabské filozofie).

Druhá kapitola věnuje prostor historické osobě autora traktátu (otázce jeho působení na královském dvoře v Paříži či na dvoře hraběnky Marie ze Champagne v Troyes, otázce charakteru publika jeho díla), dataci vzniku, strukturu *De amore* (diskrepancím mezi prvními dvěma knihami a třetí knihou, žánrové pestrosti traktátu v podobě analytických pasáží, dialogů, korespondence, narativních příběhů), literárním vlivům na dílo (Ovidius, Cicero, Horatius, Bible aj.) a úskalím interpretace (podrobnějšímu pohledu na zmíněné diskrepance).

Jádro práce tkví v kapitole třetí, zabývající se estetickými kategoriemi ve dvou rovinách. První se snaží poukázat na estetické kvality samotného textu (v rovině literární vědy odhaluje neobvyklé postupy, intertextualitu, ozvláštnění, ironii apod.). V druhé rovině autorka abstrahuje z textu výpovědi týkající se estetických kategorií za účelem zařazení díla do systému dějin estetiky. Svě zkoumání autorka doplňuje

řadou citací z Capellanova díla. Poukazuje na polaritu dvou částí traktátu (kladného hodnocení lásky prvních dvou knih a záporného pohledu knihy třetí), na problematiku sociálních rozdílů, na intratextuální odkazy, slovní zásobu (čerpající ze středověkých teologických diskusí o manželství). Dále rozebírá zvířecí metaforiku z ptáčích říše, jež dokumentuje vztah mužů a žen. Podrobně analyzuje jednotlivé dialogy mužů a žen, tvořící jádro první knihy. Na základě seznamu požadavků na chování milovníka upozorňuje, že fenomén dvorské lásky nebyl obrazem reality, ale literárního, dvorského ideálu.

Poslední kapitola se částečně překrývá s první. Řeší různé interpretační přístupy a teorie aplikované na Capellanovo dílo, které se snaží vysvětlit inkongruence v traktátu pomocí ironie. Autorka opět věnuje pozornost hlavním badatelským pohledům (J. J. Parry, D. W. Robertson, Robert Karnein). Upozorňuje na zřejmý vliv Robertsona na vnímání *De amore* jako díla komického, s prvky humoru (studie Hermanna J. Weiganda, E. T. Donaldsona, Michaela Cernisse, s důrazem na sexuální podtext Betsy Bowden). Žádnou z tezí však L. Svobodová nepovažuje za zcela uspokojivou, v některých vidí příliš násilnou aplikaci jednostranného úhlu pohledu, u jiných vidí souvislost s určitou módou, oblibou (konkrétně u ironických výkladů literárních děl v posledních desetiletích). Vedle toho formuluje i svá vlastní stanoviska a úsudky při rozboru textu. Při řešení diskrepancí v textu se ztotožňuje s tvrzením Jiřího Pelána o komplementárním hledisku při zpracování dvou protikladných pohledů na lásku, odpovídajícímu rétorickému rázu celého spisu. Různé nesrovnalosti v textu považuje za zcela obvyklé pro dobovou praxi psaní a upozorňuje na nutnost neaplikovat na čtení a interpretaci starších děl novodobá kritéria. Nezavrhuje přítomnost komic-

kých prvků v díle, avšak nepřikládá jim zásadnější důležitost (jako záměrné popisuje narážky na politickou situaci, ztotožnění kléru s vyšší šlechtou, autoreference v textu aj.). Jako vlastní, samostatnou tezi vyčleňuje dešifrování iniciálních písmen jmen dvou mluvčích v sedmém dialogu – A. a G. jako reálných postav Andrey Capellana a Gualtera (jemuž je celý spis dedikován) jako narážky na autora knihy a jeho přítele. Taktéž shledává důvod k množství inkongruencí v textu v neúspěšné realizaci autorského záměru. Smysl celého díla definuje jako pokus o systematizaci témat milostné vernakulární poezie a jejich spojení s ovidiovským pojetím lásky a s ideálem křesťanské caritas.

Přínosem L. Svobodové k celé tematice je jistě nový překlad dvanácti pravidel lásky a jednatřiceti regulí lásky (*praecepta et regulae amoris*), kterým předchází narativní příběhy. Dosavadní české překlady regulí lásky, jak poukázala autorka, byly nevyhovující a obsahovaly řadu chyb. Pravidla lásky do nynější doby nebyla v češtině publikována vůbec. L. Svobodová zakončuje své zkoumání shrnutím charakteristických znaků traktátu (nejednotnost, avšak komplexnost, mnohovrstevnatost) a odkrytím několika rovin textu (ve smyslu literárním, doslovném, ve smyslu alegorickém, tropologickém i anagogickém).

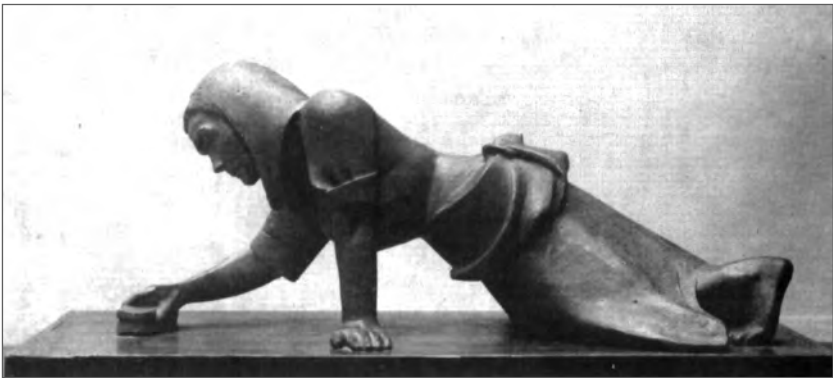
Publikace Lenky Svobodové významně přispívá k poznání fenoménu dvorské kultury, neboť přináší nejen systematizaci dosavadních vědeckých teorií v mezinárodním kontextu, ale i jejich kritické zhodnocení a formulaci vlastních stanovisek. Jednoznačně pozitivním se jeví autorčin přístup podtrhující důležitost pramenného studia, kdy se autorka nespolehá na dosud existující překlady výčtů regulí lásky, a napravuje tak dosavadní nepřesné translace. Slabším článkem publikace se jeví malá pozornost věnovaná naplnění zá-

měru včlenit Capellanovo dílo do systému dějin estetiky. Sám rozbor estetických kategorií je naopak proveden důsledně. Závěrem si dovoluji užít triádu slov, která zakončuje i samotné pojednání *Traktát De amore ve světle dvorské kultury*. Při četbě publikace Lenky Svobodové o fenoménu dvorské lásky a nahlížení na spis *De amore* z hlediska estetických kategorií lze

získat – podobně jako ze samotného zdroje jejího zájmu – trojí užitek: moveri, delectari, doceri.

H. Křížová

* SVOBODOVÁ, Lenka: *Traktát De amore ve světle dvorské kultury*, Spisy Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně č. 410. Brno 2012, 110 s.

Jan Lauda, *Myčka*, 1923